

НАУКОВА ЕЛІТА НІКОЛИ НЕ ПОСТУПАЄТЬСЯ ПРИНЦИПАМИ

Промова Президента України В.А. ЮЩЕНКА

Я переконаний, що час, який минув, особливо останні 17–18 років, наклав важкий відбиток на всі сфери нашого життя, зокрема й науку. Очевидно, що найбільше за цей час заплатила українська наука й українська інтелігенція в цілому, найважче було тим людям, які є авангардом суспільства. Хочу подякувати вченим за їхню місію, за сумлінне служіння українській нації. Я знаю, що наукова еліта дуже чутлива, надзвичайно терпелива. І хоч інколи невибаглива, проте ніколи не поступається принципами. Це часто зберігає націю, формує її пріоритети. Тому нині я вірю в ренесанс української науки.

Надзвичайно важливо мати загальнонаціональну перспективу, відчуття стабільності, у тому числі політичної. Люди, які не надають цьому значення, роблять погану послугу країні. Навчитися бачити пріоритети нації, що вищі за будь-які іншого рівня, — це, вважаю, головна проблема сьогоднішньої української політики.

Щодо економічного блоку, то передусім ми повинні мати високу макроекономічну культуру, не йти легким шляхом, коли йдеться про перспективу національної економіки. Останні 5 років маємо динаміку 7–8,3% приросту ВВП. Я пригадую, з 1990 року точилася запекла боротьба і в науковому, і в економічному, і в урядовому колах, як сформувати модель, на базі якої можна було б забезпечити національний поступ. Ми перебрали десятки моделей і, врешті, через загальне навчання, дискусії, досвід, зокрема й міжнародний, сьогодні віднайшли дорогу, яка вивела нас на таку динаміку, що вражає європейські країни. Але ця динаміка — дуже чутлива леді, і якщо ми почнемо забавлятися неконтро-

льованими видатками бюджету й повертатися до політики 90-х років, то дуже легко загубимо здобуте. Якщо ми втратимо бюджетну культуру, забудемо про чіткий контроль за самим бюджетом, особливо його дефіцитом, і підемо по світу з шапкою просити для влади запозичень, повірте, що з цього шляху дуже легко зійти.

Говорячи про науку, не можна відділити її від декількох речей, зокрема освіти. Вважаю, ми маємо всі підстави пишатися нашою освітою, але в державі, безумовно, є колосальні проблеми, які потім переходять і на науку. Ми говоримо, що вища освіта стала сьогодні не така доступна. Однак три роки тому державне замовлення на вищу освіту було 46%, а сьогодні воно становить 56%. Ми працюємо над тим, щоб відкрити програми для сиріт, обдарованих дітей, дітей із багатодітних родин, дітей-інвалідів. Рівень державного замовлення в спеціальній освіті — 65%.

Я переконаний, що нам з вами ще не вдалося донести до суспільства й державних політиків декількох думок. По-перше, закінчився етап індустріальної конкуренції як такої, конкуренції у сфері ресурсів. Я не кажу про те, що в цій сфері вже немає можливостей, щоб відстоювати національні інтереси. Можливо, і є, але сьогодні і на людському рівні, і на рівні економічних змагань дискусія переходить у площину освіти й технологій. Нація починає пишатися власною освітою і власними технологіями, і майбутнє належатиме тим країнам, які ефективно запровадили модель конкурентності людського потенціалу, освітнього рівня й науки, адже через науку приходить технологія. Звідси виникає особливий погляд на місце, яке має бути відведене освіті

в нашому сучасному житті, на статус учителя, вченого. Ми повинні почати з національної програми. Переглянути своє ставлення до освіти і науки. Це не проста полеміка, оскільки кожному копійку, яку потрібно спрямувати на науку й освіту, перед цим потрібно десь узяти, не створюючи нестабільності або якихось інших деструктивних процесів. Але я переконаний, що саме в цьому ми повинні бачити наш пріоритет — освіта і наука, статус ученого і вчителя.

Наука та інвестиції: як розвивається ця корелятивна пара? За 17 років української незалежності в нашу країну надійшло 30 млрд інвестицій, із них 21 млрд за 3 останні роки. 3 роки тому ми починали з рівня інвестицій 186 доларів на людину, а сьогодні це вже 672 долари. Це той ресурс, який визначить затребуваність освіти. Зміни є, отож подумаймо, як можна їх використати. Сьогодні, наприклад, маємо 33% приросту в машинобудуванні. Це в поточному році, а минулий рік ми завершили з показником 23%.

Мені приємно відзначити, що коли йдеться про новації, технології, у яких 90% — це науковий складник, у нас є приклади, якими можна пишатися. Так, завод «Океан» щомісяця випускає корабель довжиною 120 м і шириною 26 м. Там велика частка голландської технології, але 5 років тому на заводі було сім осіб, тепер дві тисячі. Два роки тому ми виграли конкурс у Бразилії щодо розбудови й освоєння нового космодрому, українські ракети забезпечуватимуть бразильську космічну програму. Ми запускаємо міжнародні супутники, здійснюємо їх управління. Це приклад того, що традиційно високотехнологічне виробництво і наука, яка його забезпечує, перебувають в Україні у фазі свого відродження. З одного боку, ми обтяжені багатьма проблемами минулого, якщо говорити про структуру науки, фахівця, якість, прикладний характер, затребуваність у сфері

національної економіки українських наукових досягнень, але на цьому тлі помічаємо також тенденції, які сьогодні може побачити більшість людей і сказати: «Колеги, ми йдемо в правильному напрямі, ми йдемо до високої мети».

Головна мета мого виступу стосується особливості формування державної політики в науковій сфері сьогодні, коли надходять такі фінансові ресурси, яких країна не мала ще три роки тому. Корпоративна зацікавленість у досягненнях науки з кожним днем стає дедалі більшою, залежність національного виробника від наукової продукції з кожним місяцем зростає. Подивимося на динаміку українського експорту. Ми, як держава, перебуваємо в надскладних конкурентних умовах. Три роки тому проти нас було запроваджено більше ніж 50 антидемпінгових розслідувань по всьому світі. Нас ніхто ніде не хотів бачити. Нині ми маємо приріст українського експорту 25–27%, почали вирівнювати наш платіжний і торговельний баланс. За минулий рік експорт до Росії зріс на 49%. Найбільший приріст дала продукція високих технологій, машинобудування.

Як не втратити цей важливий контакт науки і національного виробництва? Мені боляче, коли чую, що держава фінансує 450 програм, але ми не можемо чітко викласти свої пріоритети, бо жодна з цих програм не має стовідсоткового фінансування. По-перше, потрібно реалістично формувати пріоритети. По-друге, необхідно, щоб ці пріоритети ґрунтувалися на відповідних механізмах відбору, прозорості, конкурсу, які б засвідчили, що і в науковому середовищі працює відкрита й зрозуміла всім схема. Потрібно залучити оптимальне державне фінансування. Поговорімо про інтелектуальну власність. Що слід зробити в правовому полі країни, щоб сформувати мотивацію для людини, колективу і держави? Адже ви розумієте, що тут очевидний кон-

флікт, і потрібно наважитися дати відповідь на питання: як поділитися продуктом винаходу, дослідження, як запровадити ту справедливість, яка має бути в науковому світі — між тим, що ти зробив, і тим, на що ти заслуговуєш? Це цілий спектр питань, успадкованих із минулого. Але ми склали багато іспитів і перебуваємо на іншому етапі, коли вже можемо собі дозволити більше з погляду пріоритетів. Ідеться про можливості фінансування, враховуючи роль корпоративного бізнесу в цих процесах.

Хочу окремо зауважити про міжнародну співпрацю. Ми повинні адаптувати нашу освіту до тих правил і норм, за якими, власне, формується запит на великому освітньому ринку. Нам потрібно виграти інтелектуальну конкуренцію. Освітні проблеми мають декілька аспектів. По-перше, це система конкурсного відбору абітурієнтів, і з метою подолання корупції ми домовилися, що з цього року діти вступають до вищої школи лише за результатами зовнішнього тестування. По-друге, це адаптація української освіти в межах Болонського процесу. У нас близько 40 спеціальностей, з якими випускають із вищої школи і які не мають відповідників у світовій освітній класифікації. По-третє, комп'ютеризація. 6 років тому в школах вона становила 3%, сьогодні майже всі школи забезпечені комп'ютерами. Наступне наше завдання — це підключення до Інтернету кожної середньої школи. Коли ми говоримо про міжнародну практику, то я переконаний, що українська наука повинна всіляко бути залучена до 7-ї Рамкової програми ЄС, ми там повинні знайти план спільних дій на найближчі роки. Ця програма набуває чинності в поточному році.

Загалом я хочу наголосити, що політика євроінтеграції — це не політика проти когось, це політика за українські інтереси. Сьогодні перший торговельний партнер України — це Європейський Союз, бо там

формується 34% українського товарообігу, третина робочих місць. Отже, ЄС — це один із найбільших об'єднаних ринків світу, де є унікальний покупець, а ви знаєте, що головне правило економіки — не як виробити, а де продати. Тому коли говоримо про європейську культуру формування попиту, вона вимагає і реакції з нашого боку, а отже, нам потрібно адаптуватися до світових правил і тарифів у торгівлі. Україна приєднується до СОТ, а український виробник потрапляє під той правовий захист, під яким перебуває ще 151 країна світу.

Також ми говоримо про поглиблену угоду Україна — Європейський Союз у всіх сферах, де фундаментальною основою буде асоційоване членство України в ЄС — це головна мета зазначеного документа. Не менш важливим блоком питань є зона вільної торгівлі. Погляньмо на стан з українським текстилем: за останні 4 роки, коли ми адаптували цю галузь до режиму вільної торгівлі в Європі, можна побачити український трикотаж у будь-якому провідному торговельному центрі в Європі. Такого рівня розвитку необхідно досягти для всієї національної економіки, для нас має бути доступним увесь європейський ринок. Це головна мета роботи на найближчі 10–12 місяців. Вважаю, що аналогічна інтеграція чекає на нас і в науці. Свої досягнення ми повинні вивести на європейський ринок, працюючи в контексті тих європейських замовлень, які дадуть Україні можливість проявити себе.

Я глибоко переконаний, що ми живемо в час, коли українська наука, яка має традиційно високий рівень розвитку, стає затребуваною. Нам потрібно сформувати спільну тактику, намітити план дій; тому я бажаю успіху Загальним зборам і хочу з Президією Академії обговорити результати, які будуть зафіксовані в рішеннях зборів, і ще раз закріпити наукові пріоритети 2008 і наступних років.